బ్రతుకుబాట

ఏపుగా పెరిగి శాఖోపశాఖలుగా విస్తరిల్లిన వేపచెట్ల క్రింద వెలుగుచీకట్ల రంగవల్లికలను రచిస్తోంది వెన్నెల. పట్టణానికి కాస్త దూరంగా ఉన్న రైల్వేస్టేషను ఆవరణలో, నిండిన చెరువు పైన్నుంచి వీస్తున్న చల్లటిగాలిలో ప్రాణాలకు హాయిగా ఉంది. ఏకాంతాన్ని అన్వేషిస్తూ ప్లాట్‌ఫారం చివరిదాకా వెళ్ళి ఎక్కడా బెంచీ ఖాళీగా కనిపించకపోవడంతో మళ్ళీ వెయిటింగుహాలు వైపు తిరిగొస్తున్నాను. చుట్టూరా చెలరేగుతున్న సందడిని పట్టించుకోకుండా బుద్ధిని అంతర్ముఖంగా మళ్ళించి ఏదైనా గొప్ప విషయాన్ని గురించి ఆలోచించాలని ప్రయత్నిస్తున్న మాట నిజమే! కానీ బాహ్యప్రపంచం మానవుణ్ణి అంత సులభంగా వొదిలిపెట్టేది కాదు. అదీగాక వాగ్యుద్ధాలు, పెడనవ్వులు, చంటిబిడ్డల ఏడ్పులు, పరిహాస ప్రసంగాలు నిర్విరామంగా వినవచ్చే స్టేషను ప్లాట్‌ఫారం ఆలోచించుకోడానికి అనువైన చోటు కూడా కాదు. పురెక్కని దారానికిమల్లే ఎక్కడి ఊహ అక్కడే తునాతునకలై పోతుండగా, తెగిన తునకలను మళ్ళీ ముడివేయడానికి ప్రయత్నిస్తూ మెల్లగా ముందుకు నడుస్తున్నాను.

ఆలోచనతోబాటు నా నడక కూడా ఒకచోట హఠాత్తుగా ఆగిపోయింది. జడత్వం సిద్ధించినట్లు విగ్రహంలా నిల్చుండిపోయి, అనిమిషత్వం సిద్ధించినట్టు రెప్పలల్లార్చకుండా వేపచెట్టు నీడలో బెంచీపైన కూర్చున్న అమ్మాయికేసి చూస్తుండిపోయాను. అదృష్టంకొద్దీ ఆమె నన్ను చూడటంలేదు. ఎందుకంటే, నా కామె కనిపించినట్టు నేనామెకు కనిపించివుండినట్టయితే ఆమెది నామాదిరిగా ఊరుకునే స్వభావం కాదని నాకు బాగా తెలుసు. 'నమస్కారమండీ మేష్టారుగారూ!' అంటూ లేచి నిల్చుని పలకరించి ఉండేది. ఆ పరిస్థితిలో నేను తప్పనిసరిగా ఆమెతో మాట్లాడవలసి వచ్చేది. ఆ సంఘటన నలుగురి కళ్ళకూ విద్దూరంగా కనిపించి అనుమానదృక్కులు వాడిములుకుల్లా దాడిసలిపితే నిభాయించుకోడం నాచేతనయ్యేపని కాదు.

అసలు స్వభావాన్ని బట్టి లోకుల్ని రెండంటే రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు. మొదట తమని గురించి, ఆ తరువాత ప్రపంచాన్ని గురించి ఆలోచించేవాళ్ళు ఒకరకం. మొదట ప్రపంచాన్ని గురించి, ఆ తరువాత తమని గురించి ఆలోచించేవాళ్ళు రెండోరకం. మా మామగారింటి రెండో వాటాలో అద్దెకున్న భద్రయ్యగారి కుమార్తె శ్యామల మొదటి రకానికి చెందిన వ్యక్తి. ఎవరో అనుమానంగా చూస్తారనీ, మరెవరో గుసగుస లాడుకుంటారనీ తన కోరికకు కళ్ళెం వేసుకోవడం ఆమె స్వభావానికి విరుద్ధం!

ఆ మాటకొస్తే, ఎవరో మహాత్ముల్ని కొందరిని మినహాయిస్తే, ఈ ప్రపంచంలో స్వప్రయోజనాన్ని కాంక్షించనివా రెవరున్నారు? ఎటొచ్చీ కొందరు తమ స్వార్థాన్ని నాకచక్యంగా కప్పిపుచ్చుకుని పైకెంతో త్యాగమూర్తులుగా కనిపించడానికి ప్రయత్నిస్తారు. ఆ ప్రయత్నంలో కృతకృత్యులౌతారు గూడా! శ్యామలలో అలాంటి కృత్రిమ ప్రవర్తన ఎచ్చుకైనా కన్పించదు. ఆమె జంకు గొంకులు లేకుండా చెప్పదలచుకున్న మాట చెప్పేస్తుంది. చేయదలచుకున్న పని చేసేస్తుంది. అందుచేతనేగావచ్చు, లోకుల దృష్టిలో శ్యామల మూర్తీభవించిన స్వార్థంగా లెక్కకెక్కిపోయింది.

ఎవరిదాకానో ఎందుకు! నాలుగేళ్ళపాటు శ్యామలతో కలిసి చదువుకున్న మా రాజేశ్వరికే ఆమెపట్ల సదభిప్రాయం లేకపోయింది.

అభిప్రాయభేదాల సంగతి ఎలావున్నా స్నేహితురాళ్ళిద్దరూ చదివినంత కాలం చదివి పరీక్షలో ఫెయిలుకావడంతో మాత్రం ఏకీభవించారు. పోయినపరీక్ష పోయిందే ననుకుని రాజేశ్వరి సంసారంలోకి తరలి వచ్చేసింది. శ్యామల మాత్రం మార్చికనీ, అక్టోబరుకనీ మాటిమాటికీ పరీక్షలకు తలపడుతుండేది. సాధనవల్ల సమకూరని పనులేమున్నాయి గనుక! ఆఖరుకు ఆ పరీక్షలు శ్యామలకు లొంగివచ్చేశాయి. ఓ శుభముహూర్తాన ఆమె నెంబరు పరీక్షా ఫలితాల్లో కనిపించింది.

"చూచావా రాజేశ్వరీ! అలా ఉండాలి పట్టుదల. జీవితం మావటీని మాటవినని మదపుటేనుగలాంటిది. అంకుశంతో కుమ్మి ఏనుగను లోబరుచుకున్నట్టుగా జీవితాన్ని గూడా ఎప్పటికప్పుడే చక్కదిద్దుకోవాలి. పరీక్షలో ఫెయిలు కావడమంటే అది జీవితంలో ఎదురైన మరొక పెద్ద పరీక్షన్నమాట! ఈ పరీక్షలోని గెలుపోటముల పైన జీవితం యొక్క బాగోగులు ఆధారపడి ఉంటాయన్న మాట! శ్యామలకు లేని చిక్కులూ లేవు. నీకు ఉన్న యిబ్బందులూ లేవు. అయినా ఆమె పరీక్ష పాసుకాగలిగింది!" అన్నాను.

"అబ్బో ఘనకార్యమే చేసిందిలెండి! కళ్ళకు వత్తులు వేసుకుని రేయింబవళ్ళూ చదివితే ఎవరు మాత్రం ప్యాసుకారు?" అంది రాజేశ్వరి.

"నాకు తెలియక అడుగుతాను రాజేశ్వరీ! నువ్వుమాత్రం అలా ఎందుకు చదవగూడదు?" అని నిలదీసి అడిగాను.

"చదివి చేసేదేముంది లేద్దురూ? ఆడదేం ఉద్యోగాలు చేయాలా, ఊళ్ళేలాలా?..." అంటూ చప్పగా తేల్చేసింది రాజేశ్వరి.

నేను నవ్వాను "మంచిమాటన్నావు రాజేశ్వరీ! అది మీ అమ్మమ్మ తరచుగా చెప్పేమాట! దురహంకార పూరితుడైన మగవాడెవడైనా చెప్పవలసిన మాట? ఎలాగూ నువ్వు ఉద్యోగం చేయడానికి వీల్లేక పోయింది గనుక, అందని పళ్ళు నీకు పుల్లగా కనిపిస్తున్నా యన్నమాట!" అన్నాను.

రాజేశ్వరి ముఖం మంచు దెబ్బతిన్న తమ్మి పువ్వులా చిన్నబోయింది. ఆ ముఖం నాకు చూపించడానికి యిష్టం లేక పెడముఖం చేసుకుని ఆమె రివ్వున లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

అత్తారింట్లో ఓ రోజురాత్రి తొమ్మిది గంటలప్పుడు ఆరుబయట చాపపైన పడుకుని తాంబూలం నములుతున్నాను. ఇంటిల్లుపాదికీ భోజనాలు వడ్డించి యింటి పనుల్లో ఉక్కిరి బిక్కిరైన శరీరానికి కాస్త స్వేచ్ఛను ప్రసాదించడం కోసం మెల్లగా అరుగుపైకి వచ్చింది శ్యామల.

"పరీక్ష ప్యాసయ్యావుసరే, శ్యామలా! ఇకపైన ఏం చేయదలుచుకున్నావు?" అని ప్రశ్నించాను.

మెట్లు దిగివచ్చి చాపకు కొంత దూరంలో నేలపైన కూర్చుంది శ్యామల. నా ప్రశ్న ఆమె సమాధానం చెప్పిన తీరును బట్టి చూస్తే ఆమె అలాటి ప్రశ్న కోసం ఎం కాలంనుంచో వేచి చూస్తున్నట్టు కనిపించింది.

"ఏం చేయమంటారు మేష్టరుగారూ! ఈ యింట్లో ఒకరి మాట ఒకరికి లేదు నాన్నగారిదొక దోవ. అమ్మదొక దోవ. మీకు తెలుసునో తెలియదో మా నాన్నగారిని

నిత్యానందమని పిలుస్తారు. నిజంగా ఆయన కది సార్థక నామధేయం! పదునువాన పైనబడితే చెదరని మానవుడెవరంటే మా నాన్నగారే! చేతికొచ్చిన జీతాన్ని ఆయన నా దోసిట్లో పోసేస్తారు. అంతటితో తమ బాధ్యత తీరిపోయినట్లు భావిస్తారు. ఆకులో అన్నం వడ్డించి వట్టి చారు పోసినా సరే, మారుమాట లేకుండా భోజనం చేసి వెళ్ళిపోతారు. వేళకు స్కూలుకు వెళ్ళడం, పాఠాలు చెప్పడం, తెల్లవారితే రీడింగు రూముకు వెళ్ళి న్యూసు పేపరు చదవడం, సాయంత్రమైతే కొండతట్టుగా షికారు వెళ్ళడం– ఇవి తప్పితే ఆయనకు మరొక ధ్యాసలేదు. ఇక మా అమ్మ సంగతి గూడా మీరు గమనించి ఉండకపోరు. ఇరుగమ్మలతో, పొరుగమ్మలతో మాట్లాడడానికే ఆమెకు ప్రొద్దు చాలదు. నోటి నిండుకూ తాంబూలం దొరికితే చాలు, ఆమె పాలిటి కదే బ్రహ్మానందం. ఈ పిల్లలు ఏం తింటున్నారు, ఏం చదువుతున్నారు, పెద్దవాళ్ళయితే వీళ్ళ గతేంకావాలి అన్న ఆలోచనకూ ఆమెకూ చాలా దూరం! ఆ నిత్యానందానికీ, ఈ బ్రహ్మానందానికీ మధ్య ఈ సంసార మొక చిన్న నరకం. దీని సంగతి నా కొక్కతెకు తప్పితే మరెవరికీ పట్టదు. పోనీ దీన్ని బాగుచేద్దామంటే నా బుర్ర చించుకున్నా ఉపాయం స్ఫురించదు. చేతిలోని పని గనుక ఎలాగో ఓలాగు పరీక్షలో కడతేరి ఒడ్డుకు చేరుకోగలిగాను. ఉద్యోగం చూచి పెట్టమంటే 'అలాగేనమ్మా' అంటారు. అంతేగానీ నాన్నగారు కనీసం అప్లికేషన్ ఫారమైనా సంపాదించి పెట్టలేదు. ఇదీ నా పరిస్థితి..."

శ్యామల ప్రసంగాన్ని వింటూ నేను నిర్ఘాంతపోయినమాట వాస్తవం. నేనేదో ఉబుసుపోక కోసం ఆమెను పలకరించాను. తీగెను కదలించానేమో దానితో డొంకంతా కదిలింది. ఆ కదలడంలో ఆమె ఎదలో నిక్షిప్తమై ఉన్న ఆవేదనలన్నీ అప్రయత్నంగా బయటికొచ్చేశాయి.

వీలు దొరికివుంటే శ్యామల మరికొంతసేపు తన సొదను వెళ్ళబోసుకునేదేమో! తమ్ముడు నాగరాజు సినిమా నుంచీ తిరిగి రావడంతో ఆమె వాడికి భోజనం వడ్డించడం కోసం యింటి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

నేనూ ఆలోచనలో పడ్డాను - ఈ మానవులింతటి నిర్లిప్తతను ఎలా అలవరచుకున్నారు? జనాభా పెరుగుదలకు, నిరుద్యోగాలకూ, నానా యాతనలకూ తమ జీవితాల్లో పునాదులు వేసుకుని వీళ్ళింత నిశ్చింతగా ఎలా బ్రతుకుతున్నారు? ఎందుకూ పనికిరాని ఊరపిచ్చుక సైతం బిడ్డలపట్ల తమ కర్తవ్యాన్ని సక్రమంగా నిర్వర్తించుకుంటుంది. మానవుడి అవహేళనకు పాత్రమయ్యే కోతి గూడా తన బిడ్డల్ని సంరక్షించుకోవడంలో ఎంతో జాగ్రత్త కనబరుస్తుంది. మానవుడికి ఆ మాత్రం స్వధర్మ పరిజ్ఞానం లేకపోవడమేమిటి? లేదంటే పిడుగునుంచీ బియ్యం వరకూ ఒకటే మంత్రంలాగా అన్ని అనర్థాలకూ ఆర్థిక సమస్యే మూలకారణమని తృప్తి పడడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు మానవుడు. అంతేగానీ తనకు తానుగా సహాయం చేసుకోలేనివాడికి భగవంతుడు గూడా సాయపడడన్న పరమ సత్యాన్ని విస్మరిస్తున్నాడు. భద్రయ్యగారు హైస్కూల్లో టీచరు. ఆయన సంపాదన వందకు మించదు. ఆర్థికంగా ఆయనకు ఉండవలసిన చిక్కులన్నీ ఉన్నాయి. ఐమే గానీ రోజుకొకటి రెండు గంటలకాలాన్ని ఆయన తన పిల్లల చదువుపైన వినియోగించడానికి వీల్లేదంటే అది నమ్మడానికి వీల్లేని మాట! చేతి కెదిగివచ్చిన కుర్రాడు, ఈపాటికి స్కూలు ఫైనలు ప్యాసై కుటుంబానికొక ఊతకొయ్యగా నిలబడవలసిన వాడు, ఫోర్తు ఫారంతో చదువుకు స్వస్తి చెప్పి వీధులవెంట తిరుగుతున్నాడంటే అది భద్రయ్యగారు

తలవంచుకోవలసిన విషయం. పోనీ ఆయనగారికి ప్రపంచ రాజకీయాలు, కొండవైపు షికార్లే ముఖ్యమైనవనీ, మిగిలినవన్నీ అప్రధానమైన విషయాలేననీ భావిద్దాం. ఆ తల్లికైనా తన బిడ్డల భవిష్యత్తుపట్ల ఆసక్తి లేకపోవడమేమిటి, విధి వైపరీత్యం గాకపోతే!

చిట్టచివరకు నా ఆలోచన అన్ని విద్దూరాలకూ కేంద్రస్థానమైన ఈ కుటుంబంలో శ్యామల జీవితం ఎలా పరిణమించ బోతున్నదన్న ప్రశ్నలో పర్యవసించింది.

ఆ మరునాడు మాటల సందర్భంలో రాజేశ్వరిని ప్రశ్నించాను. "నీ స్నేహితురాలికి పెళ్ళిచేసే ఉద్దేశం ఆ తల్లిదండ్రులకు ఉన్నట్టా, లేనట్టా?" అని.

"మీదొక పాడు! వాళ్ళ కాపాటి సదుద్దేశం ఉన్నట్టయితే యిక శ్యామల నేలపైన నిలిచేది గాదు..." అంది రాజేశ్వరి.

నేను నివ్వెరపడి పోయాను. శ్యామలకు సంబంధించిన ప్రశ్నకు తోడు నాలో మరొక ప్రశ్న ఉత్పన్నమైంది. ఏ విధంగా చూచినా శ్యామలను చుట్టుముట్టిన పరిస్థితులు అధ్వాన్నంగా ఉన్నాయి. అన్ని విధాలుగానూ శ్యామలకంటే మెరుగైన పరిస్థితులు రాజేశ్వరివి! మరైతే ఈమె ఆమెపట్ల అసహిష్ణుతను ఎందుకు ప్రకటిస్తోంది?

నేను మౌనంగా ఉండిపోవడం గమనించి తన అభిప్రాయాన్ని బలపరచుకోడాని కన్నట్టుగా మళ్ళీ ప్రారంభించింది రాజేశ్వరి:

"కళ్ళు అల్లల్లారుస్తూ, బుంగమొఖం పెట్టుకుని ఏమీ తెలియని దానిలా కనబడుతుంది గనుక, మీరు అమ్మాయి చాలా మంచిదనుకుంటున్నారేమో – అదేం లేదు. ఆమెగారు బుర్రలో పెద్ద పెద్ద ప్లానులే ఉన్నాయి. చూస్తూ ఉండండి మీకే తెలుస్తుంది..."

అలాగేనని చెప్పి శ్యామల జీవితనాటకాన్ని నేనొక ప్రేక్షకమాత్రుణ్ణిగా చూడసాగాను. ఒకటి గాదు – రెండు గాదు, నిండుగా మూడేండ్లు గడిచిపోయాయి. భద్రయ్యగారు మామూలు ప్రకారం స్కూలుకు వెళ్లొస్తున్నారు. భద్రయ్యగారి భార్య తన వాడుకమేరకూ పొరుగిళ్ళల్లో తన బాతాఖానీ యితిహాసాన్ని కొనసాగిస్తోంది. పందొమ్మిదేండ్ల నాగరాజు తన రివాజు ననుసరించి బజార్లవెంట బలాదూర్లు తిరుగుతూనే ఉన్నాడు. ఐతే ఇంతకాలం తర్వాత ఓ విచిత్రమైన వార్త గాలిలో కలిసి పరతెంచి వచ్చింది. శ్యామల లేచిపోయిందంటే, లేచిపోయిందనుకున్నారు లోకులు. ఎక్కడికి లేచిపోయింది, ఎవరితో లేచిపోయిందన్న సందేహాలు బొందిని గోల్పోయిన ప్రాణాల్లా గాలిలోనే తిరుగుతుండిపోయాయి.

ఈ సంఘటన తర్వాత కూడా ఒక్క సంవత్సరం గడిచిపోయింది. ఆనాటికీ ఈనాటికీ మళ్ళీ ఈ విధంగా ప్లాట్‌ఫారంపైన ప్రత్యక్షమైంది శ్యామల!

* * *

స్టేషనులో రైలు ఆగగానే ప్లాట్‌ఫారంపైన చెలరేగే అలజడి తనివితీరా చూచి వినోదింపదగిన దృశ్యాల్లో ఒకటి! పెట్టెల్నీ, పరుపుల్నీ, బుట్టల్నీ, సంచుల్నీ చేతికి తీసుకుని ఒకరి కాళ్ళనొకరు నజ్జునజ్జుగా త్రొక్కేస్తూ ఎక్కేవాళ్ళ నెక్కనీక, దిగేవాళ్ళను దిగనీక ప్రయాణీకులు పడుతున్న పాట్లను చూస్తూ నిల్చున్నానేమో, పరధ్యానంలో నుంచి తేరుకునేసరికి తలుపులన్నీ మూసుకున్నాయి. ఏ పెట్టెదగ్గరకు వెళ్ళినా తావులేదన్న నినాదమే ఎదురైంది. తావున్నా లేకున్నా ప్రయాణం చేయడం తప్పనిసరి గనుక బలవంతంగా నిరోధాన్ని తొలగించుకుని ఓ పెట్టెలో ప్రవేశించాను. లోపల గుడ్డిదీపం ఒకటి వెలుగుతోంది. దూరప్రాంతాల నుంచీ వస్తున్న ప్రయాణీకులు వీలైనంతమేరకూ ఆసనాలను ఆక్రమించి, పడకలు సర్దుకుని అప్పుడే కునికిపాట్లు ప్రారంభించేశారు.. ఇప్పుడిప్పుడే

పెట్టెలో అడుగెట్టిన వాళ్ళల్లో కొందరేమో ఎవరి పాదసాన్నిధ్యంలో కూర్చోడమని లోలోపల తర్క వితర్కాలకు లోనౌతున్నారు. మరికొందరుమాత్రం న్యాయాన్యాయ పరిశీలనకు పూనుకుని, యింత మంది నిలబడి వుండగా ఎవరో కొందరు బెంచీలనిలా దురాక్రమణ చేయడం న్యాయం కాదని కుతర్కాలుకూడా మొదలెట్టేశారు.

"నమస్కారమండీ మేష్టరుగారూ!"

ఉలికిపడి వెనుదిరిగి చూచాను. ఓ మూలగా కిటికీ దాపున నిల్చునివుంది శ్యామల.

"బాగున్నారా మేష్టరుగారూ?"

ఏదో మామూలుగానే ఉన్నానని బదులు చెప్పదలచుకున్నాను. కానీ చెప్పనివ్వలేదు శ్యామల.

"కనిపించినా గూడా మాట్లాడగూడదనుకున్నారా మేష్టరుగారూ! ఈ మధ్య అలాంటి అనుభవాలు చాలా ఎదురయ్యాయి నాకు. ఎందుకో గానీ మనుషులందరూ మారిపోయినట్టున్నారు. బాగా పరిచయమున్న వాళ్ళు గూడా, యిదివరకెప్పుడూ చూచి ఎరుగనట్టు నేను కనుపించగానే తలవంచుకుని వెళ్ళిపోతారు."

"అబ్బే! అలాంటిదేమీ లేదు శ్యామలా! మొదట నువ్వే చూచావు. పలకరించావు. లేకపోతే నేనే పలకరించేవాణ్ణి...." అన్నాను.

అబద్ధం చెడ్డదంటారు! ఏమిటో మరి, సమయానికి అబద్ధంలా నిజం ఉపకరించదు.

"ఆ మాత్రం దయవుంటే చాలు! అన్నట్టు రాజేశ్వరి బాగుందా మేష్టరుగారూ!"

"రాజేశ్వరికేం శ్యామలా! నిక్షేపంలా ఉంది. లేదంటే ఆమధ్య జలుబుపట్టి, తలభారంగా తోచి, కణతలకు అమృతాంజనం రాచుకుని కొన్నాళ్ళపాటు కన్నీళ్లు కార్చుకుంది."

"అయ్యోపాపం!" ముఖం చాటుచేసుకుని నవ్వుతూ అంది శ్యామల.

కొత్త జీవితం శ్యామలపైన వేసిన ముద్ర ఎలాంటిదో తెలుసుకునే నిమిత్తం నేనొకటి, రెండుసార్లు ఆమెకేసి పరకాయించి చూచాను. శారీరకంగా చిక్కిపోయింది శ్యామల. కానీ గులాబీ రేకులో అరుణిమలా ఆమె ముఖంలోనూ, కళ్ళలోనూ ఏదో నవచైతన్యం కనిపిస్తోంది. ఎర్రటి పూవులు పూసిన తెల్లని చీరలంటే శ్యామలకు యిష్టమేమో! ఎప్పటిలాగే యిప్పుడుకూడా ఆమె అలాంటి చీరతోనే ముస్తాబైంది. జడలో పువ్వులున్నాయి. చేతిలో పుస్తకాలున్నాయి.

"పుస్తకాలవైపు చూస్తున్నారా మేష్టరుగారూ! మీకు తెలియదేమో! నేను విద్యార్థిని. ట్రెయినింగ్ స్కూల్లో చదువుకుంటున్నాను."

"ఆ మాత్రం ఊహించుకో గలిగాను శ్యామలా! కానీ ఇప్పుడిలా ఎక్కడికి వెళ్తున్నట్టు?" అని ప్రశ్నించాను.

"ప్రతిరోజు సాయంత్రమూ ఇలాగే ఇంటికి వెళ్తున్నాను. ఆరు గంటల బండికే వెళ్ళిపోయేదాన్ని, ఈ రోజేదో మీటింగు ఉండడంవల్ల ఆలస్యమైంది. రోజూ టిక్కెట్టు కొనుక్కోడమెందుకని పాతిక రూపాయలు పెట్టి పాసు తీసుకున్నాను. ఇలాంటి పాసులు నాలుగు కొనుక్కుంటే ఈ సంవత్సరం గడచిపోతుంది."

"ఎలాగైనా నీది వజ్రసంకల్పం శ్యామలా? అందుకే నిన్ను నేను అభినందిస్తున్నాను..." అన్నాను.

"పోనీవ్వండి మేష్టరుగారూ! ఈ ప్రపంచంలో నన్ను అభినందించగలిగినవా రొక్కరే ననుకున్నాను. ఇప్పుడింకొకరు గూడా ఉన్నారని తెలిసింది..."

"మరికొంచెం వివరంగా చెప్పగూడదా శ్యామలా! నేను నిన్ను అభినందిస్తున్నాను సరే! మరొకరెవరు?"

"వారే మేష్టరుగారూ! మావారు!"

"ఏమిటేమిటి?" ఇక్కడ నేను కాస్త తెచ్చికోలు ఆశ్చర్యాన్ని ప్రదర్శించాను. "పెళ్ళయిందన్నమాట! ఆ మాట చెప్పవేం శ్యామలా?"

"పెళ్ళయిందన్న సంగతి తెలియకపోతే నేను లేచిపోయిన సంగతైనా తెలియదా మేష్టరుగారూ. ఆ విషయం లోకానికంతా తెలిసిపోయింది. నేనేదో చేయరానిపని చేసినట్టే భావించారు. అందరికీ సంజాయిషీ చెప్పుకోడం నా చేతనయ్యేపనిగాదు. కానీ, అర్థం చేసుకోగలిగినవారికి చెప్పడంలో తప్పులేదు. నే నప్పుడప్పుడూ ఏకాంతంగా కూర్చుని ఆలోచించుకునేదాన్ని. మానవుడు ఏ పని చేసినా అందుకొక ప్రయోజనం ఉంటుంది. ఉండాలికూడా! కుటుంబానికి బరువుగా బ్రతకడం తప్ప అక్కడ నా బ్రతుక్కు ప్రయోజనమేమిటో తెలిసిందిగాదు., బ్రతికినంతకాలం పరిష్కరించవలసిన సమస్యగా బ్రతుకు వెళ్ళబుచ్చడం నాకిష్టంలేదు..."

"నిజమే శ్యామలా! ఆ దృక్పథంతో చూస్తే నువ్వు చేసినపని మంచిదేననిపిస్తుంది. పైగా వివాహతతంగం కూడా జరిగిపోయింది గనుక ఇందులో వ్రేలెత్తిచూపదగిన దోషమేమీ కనిపించడంలేదు." అన్నాను.

రైలు పరుగిడుతోంది. ఒకటికి రెండు స్టేషన్లు వెనక్కుపోయాయి. తోడి ప్రయాణీకులు, పెద్ద మనసుచేసి మాకిద్దరికీ చోటు కల్పించారు. తన భర్తను గురించి, అతడి స్థితిగతులను గురించీ చెబుతోంది శ్యామల. తల్లి ఒక్కతె తప్పితే అతనికి నా అన్నవాళ్ళెవరూ లేరట! కుమారుడు చేసిన ప్రతిపనీ మంచిదేననుకునేపాటి మంచితనం ఆమెలో ఉందట! అతడేమంత పెద్ద చదువులు గూడా చదువుకోలేదట! స్థిరంగా ఉద్యోగమంటూ ఒకటిలేదట! "ఆయన తత్వం అలాంటిది మేష్టరుగారూ! కోపం హమేషా ముక్కుపైన్నే ఉంటుంది. పిలవగానే పలుకుతుంది. కొన్ని ఉద్యోగాలు ఆయనే విసుగెత్తి మానేశారు. మరికొన్ని ఉద్యోగాల్లో పై అధికారులే ఈయన చేత మాన్పించేశారు. ఐనా ఫరవాలేదు. ఈ సంవత్సరం ఏదో ఒక విధంగా గడిచిపోతే ఆ తరువాత మా ఇద్దరిలో ఎవరో ఒకరు ఉద్యోగం చేస్తుంటే చాలు. బ్రతుకు సాఫీగా గడచిపోతుంది. అంతకంటే మాబోటి వాళ్ళు కోరదగిందేముంది మేష్టరుగారూ?"

ఇంతలో శ్యామల దిగవలసిన స్టేషను వచ్చింది.

"వెళ్ళొస్తాను శ్యామలా! రాజేశ్వరితో ఏం చెప్పమంటావు?" అన్నాను.

"మరిమరీ అడిగినట్టు చెప్పండి మేష్టరుగారూ! అన్నట్టు ఇక్కడేదో తిరణాలు జరుగుతుందట. జాబు వ్రాస్తాను. మీరు రాజేశ్వరితో సహా వచ్చి పోవాలి..."

"అలాగే, తప్పకుండా రావడానికి ప్రయత్నిస్తాము" అంటూ శ్యామల దగ్గర సెలవు తీసుకున్నాను.

హఠాత్తుగా శ్యామలను కలుసుకోవడం తటస్థించిందనీ, ఆమె ప్రస్తుతం ట్రెయినింగ్ స్కూల్లో చదువుకుంటోందనీ, తిరుణాలకు ఆహ్వానించిందనీ ఇంటికి రాగానే రాజేశ్వరితో చెప్పాను.

"అబ్బబ్బ, ఆహ్వానం కూడానా! ఎలా ముఖమెత్తుకుని మాట్లాడగలిగిందండీ మీతో? సిగ్గులేని ముఖం. ఆవిడగారు ఆహ్వానించారట! ఈయనగా రొప్పుకున్నారట!" చిరచిరలాడింది రాజేశ్వరి.

* * *

తిరుణాలకు రమ్మని శ్యామల జాబు వ్రాయడమైతే జరిగిందిగానీ, ఆ జాబును నేను తిరణాల గడచిపోయిన పది పదిహేను రోజులకుగాని చూడలేకపోయాను. "ఏమిటండోయ్! ఇక్కడేదో జాబున్నట్టుంది...." అంటూ ఓ రోజు ఉదయం గూట్లో నుంచీ ఓ కార్డుముక్కను తీసి టేబిలుపైకి విసిరింది రాజేశ్వరి. అది నెలరోజులకు మునుపు వ్రాసిన జాబు!

ఆ జాబు అలా ఆలస్యంగా నా కళ్ళపడినందుకు కారణమేమిటో నేనూహించుకో లేకపోయాను.

రోజులు గడచిపోసాగాయి. శ్యామలను గురించిన ప్రసక్తి మా కుటుంబంలో ఎప్పుడోగానీ పొడసూపేదిగాదు. పైగా గమ్యస్థానాన్ని గుర్తెరిగి నిలకడగా నిదానంగా పయనం సలుపనేర్చిన పాంథులు దారితప్పడం ఎన్నటికీ జరుగదు గనుక ఆమెను గురించి ఆలోచించవలసిన అవసరం నాకు కనిపించేదిగాదు.

మూడేళ్ళ తర్వాత ఒకానొక మిత్రుడి వివాహ సందర్భంలో పెళ్ళిపందిరి క్రింద కనిపించింది శ్యామల. మళ్ళీ మునుపటిలాగే పలకరించింది. అదే ఊళ్ళో పంతులమ్మగా పనిచేస్తున్నట్టు చెప్పి, సాయంత్రమొకసారి తప్పకుండా ఇంటికి రావలసిందని మరిమరీ ప్రాధేయపడింది.

పాఠశాలకు దగ్గరగా ఓ చిన్న పెంకుటింట్లో నివసిస్తోంది శ్యామల. పెరట్లో వంటచేసుకుంటున్న శ్యామల, గదిలో నిద్రపోతున్న చంటిపాప ఈ ఇద్దరు తప్పితే ఆ ఇంట్లో మరొకరు నివసిస్తున్న సూచనలు లేవు. ఆమె భర్తను గురించి ప్రస్తావించాను. అతనికింకా స్థిరమైన ఉద్యోగం దొరకలేదనీ, ఏదో కంపెనీ క్రింద ట్రావెలింగు ఏజంటుగా ఊళ్ళు తిరుగుతున్నాడనీ, ఒకటి రెండు నెలలకొకసారి వచ్చి పది పదిహేనురోజులపాటు ఇంటిదగ్గర వుండి మళ్ళీ వెళ్ళిపోతుంటాడనీ చెప్పింది శ్యామల.

అత్తగారిని గురించి వాకబు చేశాను.

"ఆమె వుంటే లేనిదేముంది మేష్టరుగారూ? ఆమె పోయి ఏడాది కావస్తోంది. పాపను పొరుగింట్లో పడుకోబెట్టి స్కూలుకు వెళ్తాను. ఇంటిర్వెల్లో వచ్చి చూచి పోతుంటాను. ఇలాగే దొర్లిపోతున్నాయి రోజులు."

ఐదునిమిషాల్లో కాఫీచేసి తీసుకొచ్చింది శ్యామల.

"మీవాళ్ళెవరైనా వచ్చి చూచిపోతుంటారా శ్యామలా? పోనీ కనీసం యోగక్షేమాలైనా కనుక్కుంటూ వుంటారా?" అని ప్రశ్నించాను.

"మా అమ్మ ప్రసవానికి వచ్చి వెళ్ళింది.నాగరాజు తలుచుకున్నప్పుడల్లా వస్తుంటాడు. కానీ మనుషుల రాకపోకలకంటే జాబులుమాత్రం తరుచుగా వస్తుంటాయి..." అలమారా తెరచి రెండుమూడు ఉత్తరాల్ని పైకితీస్తూ అంది శ్యామల "ఇవి సోమవారం వచ్చిన ఉత్తరాలు. ఒకసారి చూస్తారా మేష్టరుగారూ!"

ఏకబిగిన మూడుత్తరాలు చదివేశాను.

మొదటిది భద్రయ్యగారి జాబు.

"చిరంజీవి శ్యామలకు ఆశీర్వాదాలు.

క్షేమం. నీ క్షేమం, పాపాయి క్షేమము తెలుపగోరినాను. ఇటీవల ఈ ప్రాంతంలో వ్యాపించిన విషజ్వరాల మూలంగా మన ఇంట్లో మీ అమ్మ దగ్గరినుంచీ, మీ చిన్న చెల్లెలు సుమిత్రవరకూ అందరూ కాయలాపడి లేచిన విషయం నీకు విదితమే! అప్పట్లో మందులకూ, సూదులకూ, పాలూ, పళ్ళూ లాంటి అవసరాలకు వంద రూపాయలు చాలకపోయాయి. జీతం చేతికిరాగానే బాకీలు పూర్తిగా చెల్లించుకోవలసి వచ్చింది. ప్రస్తుతం ఆర్థికంగా చెప్పుకోలేనంత ఇబ్బందుల్లో వున్నామని చెప్పడం కన్నా నేను ఎక్కువగా చెప్పలేను. ఈ జాబు చూడగానే కనీసం ఓ పాతిక రూపాయలైనా మనియార్డరు చేయగలిగితే రెండు మూడు మాసాల్లో ఆ పైకాన్ని సర్దుబాటు చేయగలను. ఎదురు చూస్తుంటాను.

ఇట్లు, నీ తండ్రి
భద్రయ్య."

రెండోది తల్లి వ్రాయించిన జాబు.

"చిరంజీవి శ్యామలకు తల్లి దీవించి వ్రాయునది.

పోయిన జాబులో అప్పుడప్పుడూ పాపకు ఒళ్లు వెచ్చగిల్లుతున్నదని వ్రాసియుంటివి. ఇప్పుడెట్లున్నదో తెలుపవలసినది. జబ్బుపడి లేచిన తరువాత నా శరీర స్థితి మిక్కిలి నీరసముగా నున్నది. లేచి పది బారల దూరం నడిచే ఓపిక లేకున్నది. ఈ చిక్కులిట్లుండగా నీ పెద్ద చెల్లెలు సరోజ పది రోజులనుంచీ బడికి వెళ్ళనంటే వెళ్ళనని ఒకటే హఠము చేయుచున్నది. ఉన్న ఒకటి రెండు పావడాలు బొత్తిగా చిరుగులు పడిపోవడమే అందుకు కారణం. ఇక్కడ ఇంటి పరిస్థితులన్నీ నీకు తెలిసినవే! అందువల్ల వివరంగా వ్రాయడం లేదు. ఎలాగైనా వీలు చేసుకుని ఇరవై రూపాయలు పంపగలవని నమ్ముచున్నాను. పాప క్షేమాలతో బదులు వ్రాసేది.

ఇట్లు నీ తల్లి
పార్వతమ్మ"

మూడోది తమ్ముడు వ్రాసుకున్న ఉత్తరం.

"అక్కయ్యకు నమస్కారాలు.

నువ్వు చెప్పిన మేరకు ఉద్యోగం కోసం ప్రయత్నిస్తున్నాను. ఒకటి రెండు బస్సు కంపెనీలు ఈనెల పైనెల అంటూ గడువు పెడ్తున్నాయి. అయినా ఊరుకోకుండా నాలుగైదు చోట్లకు అప్లికేషన్లు పెట్టుకున్నాను. ఇటీవల అనంతపురంలో ఉద్యోగం చేస్తున్న మిత్రుడొకడు కనిపించి, అతడుద్యోగం చేస్తున్న ఆఫీసులో ఒక అటెండరు పోస్టు ఖాళీగా ఉందనీ, ప్రయత్నిస్తే దొరకవచ్చుననీ చెప్పాడు. నాన్నగారి నడిగితే ఆయన ఉలకడమూలేదు, పలకడమూ లేదు. ఈ సమయంలో నేను నిన్నే నమ్ముకున్నాను. ఏ మాత్రం పంపినా సరిపెట్టుకోగలను. టి. యమ్.ఒ అయితే మంచిది. ఆశాభంగం కలిగించవని నమ్ముతున్నాను.

ఇట్లు నీ తమ్ముడు,
నాగరాజు."

పదిపదిహేను నిమిషాలు మౌనంగా గడచిపోయిన తరువాత "మీ సలహా ఏమిటి మేష్టరుగారూ?" అంది శ్యామల.

నాకు తోచినంతలో ఇలాంటి ఆర్థిక సహాయాల వల్ల ఆ కుటుంబం యొక్క అవసరాలు తీరిపోయే అవకాశాలు లేవు. పోగా ఆ అవసరాలు నానాటికీ వర్ధిల్లేవే గనుక సహాయం చేయడానికి అలవాటు పడిన తర్వాత శ్యామల ఆ ఊబిలోనుంచీ బయటపడడం దుస్తరం. కానీ, నేను మొగమాటం వల్లనే గావచ్చు, ఈ సలహాను విస్పష్టంగా బయట పెట్టలేకపోయాను. పామూ చావకుండా, బడితా విరక్కుండా – వీలైతే సాయపడవచ్చుననీ లేకుంటే మానుకోవచ్చుననీ సూచించి, అప్పటికే ప్రొద్దు పోవడం వల్ల సెలవు తీసుకుని పెళ్ళి విడిదికి వెళ్ళిపోయాను.

* * *

"విన్నారటండీ! ఆ శ్యామలాంబగారి కళ్ళు నెత్తిమీది కొచ్చేశాయట! ఎవరో చెప్పిన మాట గాదు, సాక్షాత్తు ఆవిడ తల్లిగారే చెప్పింది. ఇప్పుడిప్పుడు క్రమంగా జాబులు గూడా రాయడం లేదట. స్వార్థానికి మారుపేరే శ్యామల అని నేను ఎన్నిసార్లు చెప్పలేదు? మీకు నమ్మకం లేకపోయింది. ఇప్పుడేమంటారు?" అంది పుట్టింటికి వెళ్ళివచ్చిన రాజేశ్వరి.

ఆ పార్వతమ్మగారు ఏమని చెప్పారో, ఆ చెప్పిన విషయాన్ని ఈ రాజేశ్వరి ఎలా అర్థం చేసుకుందో నాకు తెలియదు. కానీ నా కొక్క విషయం మాత్రం స్పష్టంగా తెలుసు. శ్యామల స్వయంకృషితో పరీక్ష పాసు కాగలిగింది. వలచిన వరుణ్ణి చేపట్టగలిగింది. ఉద్యోగం సంపాదించుకోగలిగింది. మనం చేయలేని పనులను ఎదుటివారు చేసి చూపించినప్పుడు వారి పట్ల మనకు ఈర్ష్య కలగడం సహజం! ఆ ఈర్ష్య ఎదుటివారిని కించపరచడమన్న మారువేషంతో ప్రకటితమౌతుంది.

ఐతే, నే నీ ఊహను పెదవిదాటి పోనివ్వకుండా లోలోపలే భద్రపరుచుకున్నాను. బయటికి వెల్లడిస్తే రాజేశ్వరి ఊరుకోదని నాకు బాగా తెలుసు. ఏం చేయాలి మరి! అనుకూలించని పరిస్థితుల మూలంగా సుభాషితాలిలాగే అంగమున జీర్ణమై పోతుంటాయి.

♦ ఆంధ్ర సచిత్ర వారపత్రిక - 1962 ♦